

УДК 355.01:330](045)

Лавриненко В.М.,

канд. екон. наук, доцент кафедри історії та теорії господарства

Логінов М.М.,

канд. істор. наук, доцент кафедри історії та теорії господарства
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Філософія війни: історико-економічні аспекти

В статті розглядаються філософсько-економічні аспекти війни як суспільного феномену. На основі методологічних принципів цивілізаційного підходу визначається функціональна роль війни у процесах розвитку суспільства та його господарської сфери. Аргументується положення про те, що історичні особливості розвитку суспільної думки визначають причинно-сміслові аспекти війни. Філософські запити економіки війни надають можливість не тільки показати її наслідки, але і прогнозувати на основі аналізу не вирішених в процесі війни та повоєнного періоду питань, виникнення нових військових загроз та засобів їх запобігання, що є важливим для сучасної політичної та економічної стратегії України в основі якої знаходяться питання недопущення війни та забезпечення вільного та стабільного розвитку української державності.

Ключові слова: війна, філософія війни, філософія економіки, економіка війни, наслідки війни.

Постановка проблеми. В процесі цивілізаційного розвитку війна як історична подія визначалася, серед іншого, і в системі координат життя і смерті людини, її вірувань та цінностей. Актуалізація військової проблематики на початку ХХІ ст., в якому найважливішими трендами світового розвитку вважалися питання глобалізації та міжнародної співпраці у сферах захисту навколишнього середовища, нерозповсюдження ракетно-ядерної зброї, контролю за поширенням звичайних озброєнь, міжнародна боротьба з тероризмом і організованою злочинністю, розповсюдженням наркотиків тощо, вважалася не першо-черговою. Проте, як і на початку ХХ ст., через сто років з початку Першої світової війни та сімдесяти років закінчення Другої світової війни, можливість військової загрози світового масштабу черговий раз нагадала про вислів Гегеля про те, що «досвід та історія вчать, що народи та уряди ніколи нічому не навчилися і не діяли згідно повчанням, які можна було б отримати з неї. У кожен епоху виявляються такі особливі обставини, кожна епоха є настільки індивідуальним станом, що в цю епоху необхідно і можливо приймати лише такі рішення, які впливають з цього самого стану...» [3, с.7-8].

У загостренні сучасних міжнародних відносин особлива роль належить геополітичним цілям Росії. Керівництво РФ намагається відстоювати власні національні інтереси зневажаючи інтереси сусідніх країн. Проголошення ідеї «руського миру» означає по суті оголошення війни для сусідніх країн. Це знайшло своє проявлення у агресивних діях Росії спочатку по відношенню до незалежних сусідніх країн – Молдови, Грузії і в поточний момент – України. Прагнення цих країн, позбутися історичної політико-економічної залежності від російсько-імперських та радянських принципів організації суспільного життя і долучитися до західноєвропейського шляху розвитку, розцінюються президентом РФ В. Путіним як загроза національній безпеці, викликана зовнішньою політикою США та Північноатлантичного альянсу, стосовно зон впливу, що традиційно належали Росії за імперських та радянських часів.

Сучасним філософським підґрунтям такої політики РФ є заклики деяких російських філософів до проведення політики «імперського відродження», а для цього спочатку потрібно викреслити з поняття імперії такі властиві їй ознаки, як «в'язниця народів», «анексія», «рабство» та внести в неї нові цілі та змістовні компоненти. Аргументом є те, що історично Росія сформувалася та розвивалась у світовій історії виключно завдяки імперській організації. Для сучасного морального сприйняття російської імперії ХХІ ст., на думку професора МГУ В.В.Львіна, потрібно лише змінити конотацію терміну «імперія», пов'язуючи

його з «свободою», «культурою», «участю», «державністю» та «гарантіями». Імперія в такій інтерпретації перетворюється на «високотехнологічний громадський стан, що забезпечує народу самодостатній стабільний інноваційний розвиток» [5,с.724]. Забути про стару імперію і створити нову. Що в цьому поганого – риторично запитує російський філософ? І з точки зору російської зовнішньої політики, пошуку вигод з свого монопольного положення, його розширення шляхом військового протистояння та домінування по відношенню до лімітрофних (прикордонних) держав, у відповідності до теорії гардленду*, Росія як імперія, повинна керуватися принципом – хто керує Східною Європою, той керує «серцем світу». А тому, по відношенню до «відсталих, несамодостатніх країн СНД» (виділено авторами), на думку згаданого російського філософа, автора підручника з філософії, написаного як відвічається у його передмові, для просунутої університетської аудиторії, потрібна розробка різновиду доктрини Монро. Її ключова ідея – виключне право Росії на контроль колишніх складових російської імперії через підтримку там вигідного регіонального порядку з метою реінтеграції союзного простору під російським патронажем.[5,с.762.]

Проблема війни – це філософська проблема яка охоплює різні аспекти життя суспільства, як в минулому так і сучасності, і по своїй природі не може бути обмежена філософією національної геополітичної безпеки яка ігнорує безпеку інших країн. Звернення до історико-економічних аспектів філософії війни виступає як одна з можливих ліній розв'язання, економічних та політичних протиріч цивілізаційного розвитку сучасного світу, в якій філософські питання війни шукають свого вирішення в формі міжнародної економічної діяльності, а не тільки військових загрозах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти цивілізаційного осмислення війни та історичного знання про неї розглядаються в працях багатьох вітчизняних і закордонних авторів минулого та сучасності: Сунь-цзи, С. Гриффта, В.Ф. Малиновського, К. Клаузевіца, М. Ревона, А. Тойбі, К. Райта, Р. Арона, У. Екхарда. Соціокультурний та ціннісний підхід до аналізу війни та подолання її наслідків розвивали П. Сорокін, Н. Кареев, В. Мільютин, А. Шидловский. Роль воєн в житті українського суспільства досліджували в своїх роботах відомі вчені М. Грушевський, О. Реєнт, О. Сердюк, В. Смолій, О. Лисенко, С. Коваль та ін. Систематизація сучасних поглядів питань війни аналізуються в роботах Н. Ліхатко, Н. Макаренко та ін. Однак, аспекти причинно-сміслового феномену війни її сучасних форм, впливу на свідомість людини та збереження цілісності світу потребують подальших наукових досліджень, пошуку нових методологічних підходів, переосмислення конструктивних ідей минулого в сучасних світових реаліях. В цих умовах звернення до історико-економічних аспектів питань філософії економіки війни, її ролі в сучасному житті суспільств ХХІ ст. має теоретичне і практичне значення, сприяє пошуку дієвих форм і методів міжнародної співпраці у її вирішенні.

Мета статті. Під кутом зору історико-економічної рефлексії розглянути філософські смисли економіки війни та можливості їх урахування для сучасної політичної та економічної стратегії розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема залучення «філософських запитів» (С.Кримський), до теоретичного аналізу сфер суспільного життя, пошуку їх прихованих цінностей і смислів вирішується в предметному полі різних суспільних наук. В наукових розвідках господарської сфери суспільства це проявилось в розвитку такого напрямку як *філософія господарства*, витоки якого започатковані С.Булгаковим і розвиваються сучасними дослідниками проблеми. Філософія господарства являє собою галузь філософсько-економічного знання і в сучасній економічній теорії, розвивається як *філософії економіки*.

Філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій сучасності. Саме тому філософія економіки, як галузь філософського знання, набуває дієвого, значення у вирішенні і військових конфліктів. Фундаментальність філософії економіки окреслена, насамперед, тим, що вона розкриває сутність, сенс і цінності господарських процесів, як в сфері національної так світової економіки, в т.ч. і такого суспільного феномену як війна. Для економічного знання важливо те, що завдання

* Теорія Гартленду (англ. *Heartland Theory*) – геополітична концепція, яка визначає ключові райони світу, контроль над якими дає можливість контролювати весь світ, серед інших, до них на належить і район Східної Європи. Поняття вперше згадувалось у статті британського географа та геополітика > Джона Маккіндера «Географічна вісь історії» 1904р.

філософської рефлексії полягає не тільки в проблематизації та критичному мисленні певних понять, явищ чи процесів [1, с. 25], але і в пошуку рішення та вибору подолання загрозливих та руйнівних явищ суспільного життя до яких, безумовно, належить і проблема війни.

Війна являє собою складне явище, пов'язане з усіма сторонами суспільного життя: політикою, ідеологією, правом, мораллю, економікою. Основним матеріальним чинником, що визначає хід і результат війни в цілому, є економічні ресурси суспільства. Це проявлялося у світових та локальних війнах, що мали місце в історії людської цивілізації. Взаємозв'язки війни та економіки носять конкретно-історичний характер, мають свої специфічні особливості на кожному етапі розвитку суспільства. Разом з тим їм притаманні стійкі, та повторювані риси, найбільш істотні з них є такими:

- економічні проблеми впливають на хід і результат війни в цілому, війна в свою чергу, суттєво впливає на розвиток і функціонування економіки. Економічні ресурси держави та коаліції повинні бути підпорядковані використанню у військових цілях. Під час війни організація виробництва продукції військового призначення стає органічною частиною національної економіки;
- політичні аспекти є вирішальними у взаємовпливу економіки і війни. Саме політика визначає кількісні та якісні характеристики цього взаємозв'язку;
- спостерігається посилення та зростаючий характер взаємозв'язку економіки і війни. У підготовці та веденні війни все у більших масштабах залучаються економічні ресурси конфліктуючих сторін. Особливе значення набуває використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу у виробництві озброєнь.

В найбільш загальному уявленні поняття «війна» розглядається як організована збройна боротьба, бойові дії між різноманітними спільнотами, народами, державами, в якій використовуються засоби економічного і ідеологічного впливу. Характерною рисою війни є стан ворожнечі між конфліктуючими сторонами. Як політико-правове явище війна — це конфлікт між політичними утвореннями, що відбувається у формі військових дій між їх збройними силами. Причина конфлікту — прагнення політичних сил використати збройну боротьбу для досягнення різних зовнішньо та внутрішньополітичних цілей. Війна — об'єктивне історичне явище, що супроводжується значними матеріальними втратами та витратами, трагічною загибеллю значної кількості військових та цивільних, руйнуванням інститутів та механізмів цивілізаційного розвитку національних і регіональних економік та світового господарства в цілому.

Війна постає як організоване збройне насильство, метою якого є досягнення політичних цілей. Статистика війни засвідчує, що за останні 5,5 тис. років відбулося близько 14,5 тис. великих і малих війн (в т.ч. дві світові), під час яких загинуло, померло від епідемій і голоду майже 3,6 млрд. чоловік. Перша половина ХХ ст. була відзначена трагедією двох світових воєн, наслідки яких впливають і на розвиток людства в ХХІ ст. Сучасні форми та методи війни не припиняють свого загрозливого впливу на життя народів — тривають так звані локальні війни — військові конфлікти, пов'язані з релігійними, територіальними та національними, етнічними суперечками, сепаратистськими рухами та ін. Прагнення міжнародного співтовариства, ООН до створення системи відносин між державами, що виключають загрозу сили та її застосування, час від часу, руйнуються діями окремих країн засобами порушення міжнародних угод та винайденням нових видів ведення війни.¹

В історичних та філософських дослідженнях минулого розглядалися різні аспекти війни, що знайшли своє відображення в певних методологічних підходах її вивчення. Серед них, на нашу думку, значний науковий потенціал міститься в розробці питань ролі війни в житті цивілізацій. Всесвітньо відомий англійський історик, соціолог та геополітик ХХ ст., один з творців цивілізаційного підходу до трактування історії А. Тойнбі відмічав, що історики цивілізацій традиційно розглядають війни цивілізації як найбільш цікаву тему в своїй галузі [12, с. 1037] (курсив авторів). Визнаний «класик світової військової науки»,

¹ На початку ХХІ ст. все частіше військові конфлікти приймають форму гібридної війни. Держава, яка веде гібридну війну, укладає таємні угоди з недержавними виконавцями — бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок із якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава не має права здійснювати тому, що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами.

військовий філософ, стратег та історик К.Клаузевіц, виділяв дві найважливіші військово-політичні проблеми цивілізації – проблему воєн «цивілізаційного типу», обумовлених системами цінностей та похідними від них мотиваціями, а також проблему історичного лідера цивілізації, який втілює її духовні сили та устримління спрямовуючи їх до війни або миру.[11, с.294].

Одним з перших звернув увагу на поєднання стратегії війни з принципами цивілізаційного устрою суспільства давньокитайський теоретик та полководець Сунь-цзи (VI–V ст. до н. е). У військовій історичній спадщині він шанується як бог війни, яку він розглядав як явище, пов'язане з багатьма факторами військового, державного та владного походження, а також поведінкою правителя та підпорядкованого йому народу.

Антична філософія – філософія стародавніх греків і римлян акцентувала увагу суспільства на таких формах війни як міжусобні та війни з зовнішніми ворогами. Саме вони були найбільш характерними для того історичного періоду. Грецький філософ Геракліт висловлювався про війну як глибинний конфлікт, називав її батьком і царем усього, що перетворювала людей на богів, вільних та рабів. Аристотель в своїй праці «Політика», серед багатьох інших питань, намагався знайти у понятті «війна» відповідність її змісту принципам соціальної справедливості, використовуючи для цього термін «справедлива війна». Це, на його думку, – війни проти варварів (не-греків), в ім'я поширення культури і цивілізації. Прихованим засобом таких воєн стає політичний та економічний контроль над новими територіями. Римський політик та оратор Марк Тулій Цицерон вважав війну крайнім заходом, до якого слід вдаватися лише в окремих випадках. Він відзначав: є два методи вирішення конфліктів – дискусія і застосування сили, останнє означає насильство або війну. Війна не може бути справедливою, якщо тільки вона не ведеться для відновлення втрачених цінностей, відбиття агресії, проти поневолення або як виконання священних обов'язків перед союзниками. [10, с.95].

В феодальних суспільствах відбувається кількісне зростання і урізноманітнення видів воєн – від релігійних до агресивно-загарбницьких, які були спрямовані на захоплення чужих земель і поневолення чужих народів. Разом з тим відбувається і розвиток ідей справедливої війни: війни селян і городян за звільнення від феодально-кріпосницького гніту, а також війни з метою ліквідації феодальної роздробленості і об'єднання земель в централізовані національні держави. Англійський філософ Томас Гоббс саме державі відводив провідну роль у запобіганні «війни всіх проти всіх» яка повинна використовувати владу, що спирається на закон і розум.

Процес становлення державних інститутів періоду середньовіччя був органічно пов'язаний з війнами, військовими пограбуваннями та військовою експлуатацією. Окремі дослідники визначали війну як основу «політичної економії» суспільства, головне джерело збагачення та головний сектор інтенсивного «господарювання». Війна сприяла посиленню ролі адміністративних та силових важелів в управлінні суспільством і дещо зменшувала роль сакральних [4, с.167-168].

Соціально-економічні зміни в провідних європейських країнах вели до змін у моралі і свідомості людей. Війна після Хрестових походів стає у суспільній свідомості засобом накопичення матеріальних цінностей. Відомий французький історик М. Блок, відмічаючи юридичні та моральні мотиви війни, наголошував на економічному аспекті війни як джерелі прибутку [2, с.306].

В першій половині XX ст. дебати про війни, з філософських теорій та дискусійних ідей політиків та вчених, перетворилася на трагічну реальну проблему світового масштабу. Політико-економічні процеси розвитку Європи 1914-1945 рр. визначалися в історії Першою та Другою світовими війнами з притаманними їм руйнівними військовими діями, геноцидом, вимушеною міграцією, зміною державних кордонів. Американський історик Дж. Лукач наголошує на тому, що саме дві світові війни були визначальними для XX ст. В історико-економічних дослідженнях, ці дві війни та міжвоєнний період, розглядаються як безперервний історичний процес, в якому прихована підготовка до війни на основі конфлікту імперій та національних інтересів, була провідною рисою політики провідних європейських країн. Органічний зв'язок між війнами визначався не тільки коротким проміжком часу між ними. По суті одна війна була в деякій мірі продовженням іншої «війна в мирі та мир у війні» (К.Хілдебранд)[9, с.489].

Міжвоєнний період визначався руйнуванням та розпадом розвинутої, але не міцної

системи міжнародного поділу праці на основі якої, та поряд з наявними технічними досягненнями, був досягнутий небувалий рівень добробуту і відносно високий рівень достатку значної частини населення Європи та деяких заокеанських форпостів західної цивілізації [6, с.428]. На вирішальну роль міжнародного поділу праці та міжнародної торгівлі у безглуздості війни та усвідомлення в суспільстві «безсилля перемоги» (Г.Гегель) у війні, звертав увагу у своїй «*magnum opus*» — завершеному дослідженні з історії економічної думки та економічної теорії — «Людська діяльність» (HUMAN ACTION), «непохитний ліберал та безкомпромисний борець з соціалізмом та бюрократією» — Людвіг фон Мізес. У спеціальному розділі роботи, розглядаючи питання економічної теорії війни, він відмічав, що для покращення добробуту потрібно розширювати систему поділу праці і відповідно скорочувати прагнення до військових дій. «Виникнення міжнародного поділу праці потребує остаточної відмови від війни. Така суть філософії *laissez faire* манчестерської школи» [8, с.780]. Одночасно міжвоєнний період був періодом економічної та політичної нестабільності, погіршенням міжнародних відносин, нарощуванням військової могутності держави.

Військова могутність держави, на думку відомого американського дослідника проблем війни та цивілізації С. Хантингтона формується з таких чотирьох аспектів: кількісного (жива сила, зброя та ресурси); технічного (ефективність озброєння); організаційного (розгортання і боевий дух військ); та соціетального (здатність і готовність залучити збройні сили в різних ситуаціях), а самі військові дії відбуваються на різних рівнях (політичному, стратегічному, оперативному та тактичному).

Стосовно першого аспекту безпосередньо пов'язаного з гонкою озброєнь яскравим прикладом, є Німеччина яка мобілізувала кількісні ресурси, активно вкладаючи засоби в різні цивільні та військові технології, тим самим забезпечила себе необхідними організаційними структурами та підготовленими кадрами, що дало змогу протягом 1930-х рр. згуртувати суспільство в умовах підготовки до війни. Інша ситуація склалася у Франції яка не мала необхідних коштів для нових військових стратегій, забезпечення військових витрат, що, ймовірно, вплинуло на слабку технічну оснащеність французьких збройних сил у Другій світовій війні. Важливо підкреслити, що в європейських демократичних країнах, рішення про військові витрати відображали інтереси виробників зброї, ніж міркування зовнішньої безпеки [7, с.199].

Основною передумовою світових воєн ХХ ст. була гонка озброєнь та посилення ролі авторитарних режимів у організації суспільного життя в деяких європейських країнах. Лідери цих країн намагалися сформувати у свідомості громадян масове сприйняття тоталітарної ідеології за рахунок питань загроз національної безпеки, агресивного ставлення до сусідніх країн та протекціоністської торгівельної політики.

Макроекономічний стан економіки під час ведення воєн визначався значним зростанням воєнних потреб для задоволення яких потрібно було збільшення обсягів виробництва та імпорту з одночасним зниженням рівня споживання і інвестицій. Військове виробництво у основних учасників воєн складало від 30 до 60 відсотків загальних виробничих потужностей. Для гальмування споживчого попиту використовувалися різноманітні інструменти, зокрема, важливу роль відігравали високий рівень оподаткування та військові займи. В арсеналі економіки війни були і такі традиційні засоби «економічної війни» як боротьба з торгівлею через облоги та блокади, які хоча і не мали вирішального значення для досягнення миру, але, можливо прискорювали його досягнення.

Автори Кембриджської економічної історії Нового та Новітнього часу, узагальнюючи економічні аспекти наслідків світових воєн та міжвоєнного періоду, визначають три зміни в розвитку країн європейської цивілізації. По-перше, економічне зростання, інтеграційні процеси та процвітання перестало бути залежним від імперських зазіхань на владу над іншими народами, їх землями та морями. По-друге, в європейських правлячих колах відбувається зростання тенденцій до співробітництва, як між собою, так і США при відновленні економіки, при координації обмінних курсів та узгодженні тарифів, при закладанні основ фундаменту європейської інтеграції та співробітництві з країнами, що розвиваються в процесі деколонізації і створенню умов для їх розвитку. По-третє, європейські лідери навчилися використовувати можливості держави для регулювання економічного життя. У військовий час уряди володіли значною владою над економікою, нарощуючи обсяги виробництва та імпорту і знижуючи рівень споживання і інвестицій. Розширення потенціального масштабу державних повноважень та підвищення ефективності державної влади під час

війни визначило і нове завдання післявоєнного періоду – пошуку адекватних меж державного контролю над ринковою економікою[7, с.219-220].

Висновок. Отже, підсумовуючи слід зазначити, що на початку ХХ ст. виникли нові політико-економічні запити «смыслів» філософії війни. Вона почала проявлятися у таких нових формах як локальні, малі та гібридні війни, що в процесі глобалізації людських відносин на усіх рівнях та в усіх сферах, акцентує увагу суспільної думки на соціокультурних та історико-філософських витоках війни. Війна — це не тільки військовий конфлікт, її основи в цивілізаційних цінностях, соціальній та політичній організації суспільства, факторах розвитку економічної системи, системі виховання та освіти, історичній пам'яті суспільства. Історичне минуле та сучасність українського суспільства, його національні інтереси спрямовані на такі соціальні, організаційні та поведінкові цілі в яких уроки філософії війни та економіки війни вивчаються для запобігання війни та забезпечення вільного та стабільного розвитку української державності, що заперечує застосування військової загрози у міждержавних відносинах.

Література

1. Базилевич В.Д. Философия экономики. История / В.Базилевич, В.Ильин. – К: Знання; М.: Рыбари, 2011. – 927 с.
2. . Блок, Марк. Феодалное суспільство / Марк Блок. Пер. з фр. – К: Вид. «Всесвіт», 2001. – 528с. – Бібліогр.: с. 477-506.
3. Гегель Г.В.Ф. Сочинения: в 14 т. / Г. В. Ф. Гегель. — М.-Л.: Соцэгис, 1935. — Т. VIII: — 468с.
4. Гринин Л.Е. Государство и исторический процесс. Эпоха формирования государства: Общий контекст социальной эволюции при образовании государства / Л.Е. Гринин – М.: КомКнига, 2007. — 272с.
5. Ильин В.В. Философия учебник. В 2 т. / В.В.Ильин. – Ростов на/Д: «Феникс», 2006. Т. 2. – 784с.
6. Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней / Р.Камерон. Пер. с англ. – М. Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2001. – 544с.
7. Кембриджская экономическая история Европы Нового и Новейшего времени. В 2т. / М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. – Т. 2. – 624с.
8. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории. /Л. Мизес. — М.: Экономика, 2000. — 878 с.
9. Савельева И.М. Знание о прошлом теория и история В 2 т. / И. М. Савельева., А.В. Полетаев; СПб.: Наука, 2003. Т.1. — 632с.
10. Семчинський К. Контрверса теорії справедливої війни у працях філософів і християнських теологів / К. Семчинський // [Укр. релігієзнавство](#). — 2004. — № 1. — С. 95-103.
11. Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост. Б.С.Ерасов. — М.: Аспект Пресс, 2001. — 556 с.
12. Тойнби, А. Дж. Исследование истории /Арнольд Тойнби; пер. с англ. – М. АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. – 1119с.

Лавериненко В.Н., канд. экон. наук, доцент кафедры истории и теории хозяйства ГВУЗ «КНЭУ имени Вадима Гетьмана», **Логінов М.М.**, канд. экон. наук, доц. кафедры истории и теории хозяйства ГВУЗ «КНЭУ имени Вадима Гетьмана»

Философия войны: историко-экономические аспекты. В статье рассматриваются философско-экономические аспекты войны как общественного феномена. На основе методологических принципов цивилизационного подхода определяется функциональная роль войны в процессах развития общества и его хозяйственной сферы. Аргументируется положение о том, что исторические особенности развития общественной мысли определяют и причинно-смысловые аспекты войны. Философские запросы экономики войны предоставляют возможность не только показать ее последствия, но и прогнозировать на основе анализа нерешенных в процессе войны и послевоенного периода вопросов, возникновения новых военных угроз и средств их реализации, что является важным для современной политической и экономической стратегии Украины в основе которой находятся вопросы предотвращения войны и обеспечения свободного и стабильного развития украинской государственности.

Ключевые слова: война, философия войны, философия экономики, экономика войны, последствия войны.

Lavrynenko V.M., Candidate of Economic Sciences, Associated Professor of History and Theory of Management Chair of SHEE Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Loginov M.M., of Economic Sciences, Associated Professor of History and Theory of Management Chair of SHEE Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Philosophy of War: historical and economic aspects. *The article deals with the philosophical and economic aspects of the war as a social phenomenon. Based on the methodological principles of civilized approach, a functional role of war in the development of society and its economic sphere is determined. It is argued that historical features of public opinion determine the cause and semantic aspects of war. Philosophical insights into a war economy provide an opportunity not only to show its consequences but also predict emergence of new military threats and means of prevention based on the analysis of issues unresolved during the war and post-war period, which are important for modern political and economic strategy of Ukraine where the problems of prevention of war and ensuring free and stable development of the Ukrainian state exist.*

Key words: war, philosophy of the war, philosophy of economics, economics of war, consequences of war.

УДК 330.322:338.48]:519.876.2](477)(045)

Ліп'яніна Х.В.,

викладач кафедри економічної кібернетики та інформатики
Тернопільського національного економічного університету

Математична модель привабливості інвестицій в туризм

Актуальність дослідження проблем привабливості інвестицій в туристично-рекреаційних комплексів обумовлено тим, що туризм є високодохідною галуззю. У галузі туризму щільно переплетені інтереси культури і транспорту, безпеки і міжнародних відносин, екології та зайнятості населення, готельного бізнесу та санітарно-курортного комплексу, тому це дуже актуальна тема дослідження для сьогодення. Туристична діяльність в розвинутих країнах є важливим джерелом підвищення добробуту держави. Щодо нашої держави, то туризм в Україні є важливою економічною гілкою.

У статті розглядаються питання моделювання процесів управління по розвитку регіонального туристського комплексу. Описано математичну модель привабливості інвестицій в туризмі. Запропонована модель привабливості інвестицій, заснована на балансі затребуваних, існуючих і нововведених потужностей, що допускає встановлення обсягів потрібних інвестицій.

Ключові слова: туристично-рекреаційний комплекс, інвестиції, математична модель.

Вступ. Розвиток туризму відіграє важливу роль у становленні економіки пост-індустріального суспільства. Виконуючи функцію каталізатора економічного зростання, туризм надає стимулюючу дію на розвиток таких секторів економіки, як готельна справа, громадське харчування та роздрібна торгівля, консультаційні послуги, культурно-пізнавальна, спортивна і розважальна діяльність, будівництво та сільське господарство.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Методи моделювання розвитку туристично-рекреаційної галузі розроблені в працях Т. Баясгалан, Н.В. Варачевої, В.А. Дарга, М.М. Джапшуєва, Н.В. Кабая, М.Я. Лемешева, Е.С. Олейникова, С.А. Самаль, М.В. Шебзухова, С. Cicchetti, L.- J. Crampton, A. Fisher, C.E. Gearing, D.B. Nielsen, V. Smith, W.W. Swart, C.S. Tapiero, T. Var, B. Wennergren, P.F. Wilkinson, R.I. Wolfe та ін. У роботах запропоновані моделі для аналізу попиту на рекреацію, для аналізу розвитку і розміщення туристично-рекреаційних зон, резервування туристичних послуг. Фактори сталого розвитку туризму в моделях не враховуються.

Основний матеріал і результати. Оптимізація туристичної діяльності в країні повинна ґрунтуватися на переважному розвитку видів і форм туризму, що дозволяють максимально і комплексно використовувати наявні туристичні ресурси.

Інвестиційна активність в економіці туризму залежить від прибутку, яку інвестори можуть отримати від своїх вкладень. Головними факторами, які інвестори беруть до уваги, є наступні:

- рівень розвитку нових технологій і продукту в сфері туризму;